

EL PODER DE L'ESGLÉSIA ESPANYOLA EN EL XIX? L'EXEMPLE DE SANT QUINTÍ DE MEDIONA

JOAN SERRA I ARMAN

El present treball és un petit intent d'evidenciar la falsedat d'alguns llocs comuns, força arrelats, sobre el poder i la relació de l'Església espanyola amb la societat durant el segle XIX.

La parròquia de Sant Quintí de Mediona, immersa de ple «en el segle», serveix de camp d'estudi extrapolable a la generalitat, i aboca algunes dades que ajudaran el lector a fornir les seves pròpies conclusions.

EL PODER DE L'ESGLÉSIA ESPANYOLA EN EL XIX? L'EXEMPLE DE SANT QUINTÍ DE MEDIONA

*Aquest treball el vull dedicar a la Silvia, sòcia de
recerques oníriques per les coves, pels pèlags i les
pallisses de la geografia de l'ànima quintinenca.*

INTRODUCCIÓ

La imatge tòpica de l'església catòlica espanyola, omnipresent i poderosa en els teixits de la societat al llarg del segle XIX, és objecte de qüestionament.

Una mirada reposada i aprofundida ens descobriria que el segle XIX, marc temporal de la ponència, presenta, potser, les dades més doloroses de la història per als interessos de l'Església. Dades, aquestes, que abasten camps diversos i que són susceptibles de ser resseguides, com en una prova de laboratori, fins i tot en un nucli tan petit com és la vila de Sant Quintí de Mediona.

Per la seva extensa literatura i tractament, deixaré a banda el decebedor panorama econòmic i de recursos humans en què la institució eclesiàstica es veié abocada en el darrer segle: Guerra d'Independència, guerres carlines, períodes revolucionaris, processos de desamortització... Així i tot, com que alguns dels temes que tractaré

tenen la seva gènesi en aquest empobriment econòmic, que representa una pèrdua de poder, crec que val la pena tenir presents quatre dades significatives:

- a) Els governs progressistes de 1812, 1820, 1836, 1854 i 1868 havien pres mesures per a l'expropiació. Després d'algunes vendes a petita escala i de la seva paralització, la desamortització definitiva fou empresa per Mendizábal.
- b) Entre 1836 i 1845 es vengueren el 83% de les propietats dels ordes religiosos. Aquest procés fou completat per la llei de Madoz, el 1855.
- c) En el mateix interim, el 40% de les propietats del clergat diocesà foren venudes.
- d) Durant el segon procés desamortitzador, iniciat el 1855, el clergat secular es va convertir en l'objectiu número u, i les seves pèrdues van constituir el 75% del total de la propietat eclesiàstica.
- e) La legislació que restringia la mateixa existència dels ordres religiosos culminà el 29 de juny de 1837 (article 29) amb l'abolició total de les comunitats masculines. De les 2051 comunitats a finals del XVIII, sols unes poques desenes sobrevisqueren a la dècada dels 40, i els gairebé 50.000 religiosos varons censats el 1797 havien desaparegut.
- f) Els ordres femenins foren objecte d'un tractament menys dur. De les 1075 comunitats del 1797, més de vuit-cents seguien existint a mitjan segle XIX. Encara quedaven més d'11.000 monges. Se'ls reconeixia la utilitat social en la beneficència i l'educació. En el Concordat de 1851 es diu que aquests ordres continuarien en aquestes tasques fins que l'estat no es pogués fer càrrec dels temes en qüestió.

I no tan sols hem de contemplar el vessant econòmic com a motor de la pèrdua de poder. Aquesta davallada també té com a causes la progressiva aparició de corrents de pensament més racionalistes (lliurepensament, anarquisme, socialisme...) que qüestionen el catolicisme com a religió històrica dels espanyols i li arrabassen bona part del monopoli del pensament i de l'espiritualitat.

Aquesta aproximació a la realitat del vertader poder eclesiàstic espanyol, en el XIX, tindrà tres apartats, exemplificats amb esdeveniments succeïts a Sant Quintí:

- 1) **La tribuna**, o la lluita contra el privilegi aristocràtic.
- 2) **Els espiritistes**, o la lluita pel monopoli de l'espiritualitat.
- 3) **El capítol i els enterraments**, o la lluita amb el poder municipal.

1) LA TRIBUNA, O LA LLUITA CONTRA EL PRIVILEGI ARISTOCRÀTIC

El «cas de la tribuna» representa un exemple de confrontació entre les engrunes de l'Antic Règim i el poder eclesiàstic.

L'any 1858 s'amplià l'església parroquial de Sant Quintí. Una reestructuració més de les moltes que havia patit des de la seva fundació com a priorat cap allà l'any 1097. Durant les obres d'ampliació del temple, l'any 1858, s'enderrocà una tribuna (una mena de llotja) des d'on assistir als oficis divins. L'existència d'aquesta tribuna ja es documenta el 1762 en el context del testament del rector Felip de Siles: «... i deixo lo cuadro del Sant Christo que tinch en lo aposento de la tribuna...»

Probablement datava dels temps del prior Sebastià Rich, el qual va ordenar la reconstrucció de l'església el 1541 després que una turba de francesos, fugitius de la persecució a la qual eren sotmesos els protestants en el país veí, provocarà greus destrosses en la vila i el temple.

La tarda del quatre d'abril, es procedí a la col·locació de la primera pedra de l'edifici. Mossèn Pi, el vicari Benet Capdevila i l'alcalde Pere Vida havien convidat a l'acte (i a bona taula prèviament, de ben segur) els rectors de Mediona i Sant Joan de Conilles, segons digueren, «para mayor solemnidad». La joia estava justificada pels esforços econòmics que van fer, no sols aquestes autoritats, sinó els feligresos i les confraries locals de la Minerva, de Sant Antoni de Pàdua i de la Mare de Déu del Roser. El pressupost de les obres i la compra del terreny per fer l'engrandiment va ascendir a 10.000 rals, tal com quedà reflectit en una escriptura privada entre el rector, l'arquitecte d'Igualada,

Antoni Tomàs i el mestre d'obres de Capellades, Mateu Valls. I com que es veu que, ja que hi estaven posats, no venia d'un duro més, se'n van gastar literalment un, i quatre rals per fer ballar els bastoners de la vila.

Però es veu que no tothom va participar del gaudi, i pocs mesos després d'aquesta feiç tarda va arribar a les mans del bisbe de Barcelona una carta signada per don Laureano de Ballester i de Torres.

Don Laureano de Ballester i de Torres era un ric hisendat, hereu des del 1845 dels títols de castlà de Mediona i de baró de la Quadra d'Agulladolç. Aquesta herència, i una altra de tipus econòmic, li venia de part dels seus oncles, don Daniel Vardon Kennet i donya Maria Francisca de Ferrer (que en realitat era la posseïdora dels títols esmentats).

El text original de la carta és el següent:

TRIBUNA

Carta de D. Laureano de Ballester i de Torres al bisbe de Barcelona, datada a Barcelona el 22 de juliol de 1859

D. Laureano de Ballester y de Torres a V. E. S. acude y con el mayor respeto expone: Que de la certificación que acompaña adjunta resulta que por sí y por sus antecesores desde tiempo inmemorial ha estado en posesión de ocupar, durante la celebración de los divinos oficios, una tribuna (única reservada que tenía la Iglesia parroquial de S. Quintín de Mediona) siempre que se ha hallado en dicho pueblo.

Son de difícil explicación el origen y el móvil de esta antiquísima posesión, no teniendo, como no tiene el infrascrito otro documento que el presentado referente a aquella, ni otros justificativos que ese certificado y la constante tradición; pero sin temor de yerro pueden atribuirse dicho móvil y origen a una distinción adquirida por los antiguos Barones, antecesores del que suscribe, por su piedad, rango y desprendimiento en favor de la Iglesia del pueblo de su Obispado. Pero sea la que fuera la causa, es cierto que el privilegio existe, como resulta de la certificación producida, así como es cierto que debiéndose derribar la tribuna por razón de ensanche de aquel templo, quedó concertado con el párroco antecesor del actual, que mediante la antigua tribuna un local reservado para el exponente y su familia en una de las galerías laterales contiguas al crucero, practicándose una obertura que mirara al crucero mismo y permitiese ver de frente el altar mayor y adornándose esta obertura de un modo digno a expensas del que suscribe y al igual que adornase otra obertura que se fingiría, se practicaría en realidad, según

conviniere, colateral a la primera para no transtornar, al contrario, para hermohear la arquitectura del templo, y para destinar a su tiempo esta última obertura a la colocación de un órgano del que carece aquella parroquia. A la tribuna reservada al exponente se había convenido entrar por la misma Iglesia y escalera del coro, en lugar de atravesar la casa rectoral como siempre se había practicado, evitándose de este modo a dicha casa rectoral las molestias del pasaje.

En virtud de este acuerdo fue que el exponente, quien por otra parte nunca en su interés hubiera entorpecido el tan necesario y deseado ensanche de la parroquial Iglesia, ni se opuso al derribo de la antigua tribuna, ni hizo reclamación alguna en la firme persuasión de que el párroco actual, lo mismo que el anterior no tendría, bajo ningún concepto nada que oponer a que el suplicante ejecute un acuerdo en el cual, sin sufrir el menor daño ni la Iglesia, ni el párroco, ni el público, queden cual corresponde atendidos los principios de la justicia. Para la válida realización de lo convenido es indispensable el superior permiso de Ud. y por tanto A.V.E., reverentemente suplica el suscrito, que aprobando el convenio verbal explicado en el apartado tercero de este escrito, se digne conceder la competente autorización para que se lleve a efecto y mandar al párroco actual que en los términos de dicho apartado tercero, o en aquella otra forma que V. E. estime más conveniente, permita al exponente construir, a sus expensas, para su uso y el de su familia, una tribuna reservada en subrogación, de la que disfrutaba desde tiempo inmemorial antes del recién terminado ensanche de la Iglesia parroquial de S. Quintín de Mediona. Así es justicia que espera el que suplica de la rectitud y bondad de V. E.

Barcelona 22 de julio de 1859

Les indagacions, però, de mossèn Montarell, el portaren a la conclusió que ningú, al poble, tenia cap notícia del suposat privilegi. La veritat és que aquest ús es devia a un acte de deferència per part dels antics rectors cap a una família de nobles arrels.

És cert, també, que els arguments de don Laureano són d'allò més inconsistents i boirosos. Més aclaridora encara és la carta que fan arribar al bisbe Agustí Pla, Antoni Bricollé i Pau Briansó:

La posició enfrontada del rector, tal com explícitament exposa al bisbe, no és pas una qüestió de dèria, ni d'antipaties personals. Ni tan sols, penso, els arguments sobre la fragilitat de la nova construcció,

Don Agustín Pla Pla, Don Antonio Brincullé Pla y Pablo Brincullé, obreros de la parroquia Iglesia de San Lluís de la presente diócesis

Certificamos: que Don Joaquín Madallit, obrero de la citada Parroquia de San Lluís libremente y en conversación particular ha declarado ante los tres infrascriptos que el informe que firmó junto con el Pleno y el infrascripto obrero lo hizo en conocimiento de lo que el informe decía, pues del contrario no lo habría firmado; que sabía que la tribuna no era de D. Laureano de Badellat, que cierto día su hijo mayor Lluís Madallit se presentó a su casa muy triste y enfadado porque el Sr. de Badellat, a quien el referido Lluís Madallit vive en casa de su yerno, al ver que su Padre había firmado el informe, le dijo que no quería en su casa a nadie que le fuesen contrarios, y que no había más remedio que presentarse a la casa del Sr. de Badellat. A la presencia de esto el referido obrero Don Joaquín Madallit para excusarse faltó a la verdad diciendo que ignoraba que en el informe se hablase de tribuna, y que por no contactar al Sr. de Badellat ordena-

des inform en un papel que he presentat al referit.
de Balbino quin le dijo que otros habian ya firmado,
pero que el no supo lo que firmaba, y además no acuer-
da que hubiese nada escrito en dicho papel.

Y para que conste donde sea necesario a petición
del Pdo loda parrroquia de san Quintín firmamos la
presente firmada de nuestra propia mano, la que
ratificamos siempre que sea como asienta, en la ciudad
Vlla. de san Quintín a los dos dias de Abril de mil
ochocientos veinte.

Agustín Barrio Antonio Brioso

Pablo Brioso obispo

que no suportaria el pes de la tribuna, són el més important. Es tracta, en realitat, d'una lluita per mantenir la independència del món eclesiàstic respecte al «mecenatge» massa protector del món seglar.

A conseqüència del procés desamortitzador, a la meitat del segle, les parròquies eren incapaces de mantenir-se per elles soles i sovint eren receptors de l'ajut dels feligresos. És per aquest motiu que mossèn Montarell arriba al rovell de l'ou després d'haver estat remenant la clara:

[...] pero si a pesar de todo lo expuesto pudiese verificar (don Laureano de Ballester) semejante obertura, Vuestra Ilustrísima, accediendo a ello, crearía en este templo Parroquial, un privilegio nuevo, y no ignora Vuestra Ilustrísima lo que son los privilegios y las consecuencias que traen con el tiempo.

Con este privilegio impondría a la Iglesia una servidumbre que no se quitaría con facilidad y daría ocasión a acaloradas reyertas y a disgustos sin cuento al Párroco actual y a sus sucesores ¿Y no se quitaría así en cierto modo al Sagrado Templo su completa independencia?»

El rector fa gala més endavant d'una acurada preparació de la seva tesi, recordant-li al bisbe casos de privilegis similars, denegats a il·lustres famílies de l'època, tals com els senyors de la casa Dou, o a l'excel·lentíssim senyor marquès de Sentmenat. I continua, com aquell que parlés per ell mateix, però que sap que l'escolten, dient:

Los privilegios sólo suele concederlos la Iglesia a los señores seculares que han prestado servicios extraordinarios a la misma o han merecido el título de distinguidos bienhechores: aquellos que han concedido el terreno correspondiente para la edificación de algún templo o han levantado el todo o la mayor parte del edificio a sus expensas y cuyo escudo de armas se halla en el altar mayor o en la bóveda o en otra parte de la Iglesia. Así y todo, son pocos los que gozan de un privilegio como el que se pide. El Excelentísimo señor Duque de Vilafranca levantó y dotó la Iglesia de Castellví de Rosanes, cedió el terreno para la de Martorell, en la que hay el escudo de sus armas, y sin embargo, en ninguna de ellas goza de semejante privilegio.

Després d'esmentar un personatge de tal magnificència, el bon rector es permet una llicència sarcàstica, al·ludint a la gasiva col·laboració econòmica del senyor Ballester en el finançament de les obres d'ampliació del temple:

Aún recordamos cómo el señor de Ballester no quiso comprometer su nombre en la lista de los demás propietarios que se comprometieron a contribuir con la mayor o menor cantidad según sus posibilidades a la continuación de la paralizada obra de ensanche del Templo, y cuando la Comisión al hacer la cuenta general se presentó en su casa echó sobre la mesa una pieza de 100 reales (nota: el total des les obres va pujar a 50.000 rals), diciendo que la daba para que no se dijese que salíamos de ella sin llevarnos nada. ¿Y puede, pues, considerarse al señor Ballester, un bienhechor extraordinario de esta Iglesia?

2) ELS ESPIRITISTES O LA LLUITA PEL MONOPOLI DE L'ESPIRITUALITAT

Amb la Constitució del 1869, l'arribada posteriorment de la Primera República, i, més tard, mercès a l'article 13 de la Constitució monàrquica de Cánovas, es va obrir a Espanya una via, més o menys àmplia, per a la llibertat de consciència i de cultes religiosos. I aquesta petita escletxa en la finestra de les llibertats l'aprofità per escolar-se, a casa nostra, la doctrina espiritista.

Qui s'encarregà d'apartar les cortines d'aquesta finestra per facilitar-ne el pas als esperits fou un nodrit grup de personatges d'alta alcúrnia. Entre els més destacats i de més aristocràtica targeta de visita, s'hi trobaven el general Bassols i Marañoso (governador civil de Barcelona i més endavant ministre de la Guerra), i el vescomte Torres-Solanot. Aquest últim va ser el «descobridor» de la mèdium per excel·lència de l'espiritisme espanyol: l'Amàlia Domingo Soler.

L'espiritisme contemporani arrenca als EEUU l'any 1848, a partir d'unes suposades comunicacions, rebudes del més enllà pels components de la família metodista Fox. A partir d'aquells fets, les germanes Fox (Margaret i Kate) van començar la seva carrera «professional» com a mèdiums, arrossegant per tot el món una creixent munió de seguidors. El 14 de novembre de 1849, a Manchester, va tenir lloc una concorregudíssima Assemblea Espiritista, que significà el naixement oficial del moviment. Quatre anys més tard, el 1852, es celebrà a Cleveland el 1er. Congrés Espiritista. El 1854 es calculen en més de tres milions els creients en aquesta doctrina a Amèrica, i en més de deu mil els mèdiums en actiu. A partir d'aquesta data l'espiritisme fou

exportat als salons culturals i literaris europeus, en els quals va causar furor entre artistes, aristòcrates i militars.

El moviment es va anar estenent com una taca d'oli, de tal manera que en el Congrés de París de 1925, el seu president, Conan Doyle (creador del personatge Sherlock Holmes), va declarar amb tota solemnitat que el moviment espiritista s'havia difós ja per tot el món. Nou anys més tard, el Congrés de l'Haia escollia Barcelona com a seu de la següent reunió triennal.

Entrar a analitzar el pensament o el missatge de l'espiritisme constituïria tot un exercici filosòfic i la mateixa extensió i pretensió del treball es veurien depassades amb escreix, així com, també, suposo, la paciència dels lectors. Però sí que, a tall de síntesi, és necessari deixar anar quatre pinzellades:

Els esperits són les ànimes dels que han viscut a la terra o en d'altres mons, desposseïdes del cos mortal i embolcallades en un vehicle semimaterial o fluídic, que els espiritistes anomenen «periesperit».

Un cop traspassada la persona, l'ànima conserva la seva personalitat terrenal i és capaç d'entrar en contacte amb el món dels vius mitjançant persones dotades d'una gran capacitat extrasensorial, com fou el cas de la ja citada Amàlia Domingo Soler.

L'espiritisme espanyol, seguidor de la interpretació de l'Allan Kardec, a diferència d'altres «escoles», creu en la metempsicosi, és a dir, en la transmigració i la reencarnació de les ànimes.

La presència de l'espiritisme a Espanya, i en concret a Catalunya, va arribar a ser tan inquietant per a l'Església que, el 1861, el bisbe de Barcelona ordenava cremar més de dos-cents llibres diferents i diverses publicacions espiritistes, propietat del llibreter Maurice Lachatre. Aquesta crema es feu en presència d'un notari i d'un sacerdot revestit amb els hàbits.

Trenta-quatre anys després d'aquest acte, concretament el vint-i-tres de novembre del 1895, es constituí a Sant Quintí de Mediona el «Grupo Librepiensador Víctor Hugo». Sota aquesta denominació, però, en realitat es troba un grup espiritista. Cal tenir present que en aquesta època pensaments com l'espiritista, el republicà, el maçònic o el pròpiament lliurepensador eren sovint catalogats sota la genèrica de-

nominació de lliurepensament. Un exemple d'aquest garbuix de corrents el trobem exemplificat en els àlies que utilitzaven alguns maçons de la Lògia Lealtad de Barcelona: sis utilitzen l'àlies Víctor Hugo i cinc fan servir el de Kardec.

De la personalitat pública de Víctor Hugo poc es pot dir que no es conegui, però, en canvi, les activitats més o menys secretes ens el revelen com una autoritat dins el món de l'esoterisme i l'occultisme. Hi ha autors, fins i tot, que l'inclouen en les llistes de «nautoniers» o graus superiors de suposades societats hermètiques.

L'Allan Kardec, pseudònim d'Hippolite-Léon-Denizard Rivail, va néixer a Lyon el 1804. Metge i col·laborador de J. E. Pestalozzi, l'iniciador de la pedagogia moderna, era un intel·lectual de prestigi a la seva època.

Com a metge, coneixia les teories del fluid magnètic que Paracels i d'altres pensadors havien estudiat dos segles abans i que el 1870 Franz-Anton Mesmer havia posat de moda a París, provocant un gran aldarull en els cercles científics.

Encuriós per aquests temes, assistí a una sessió de comunicació amb els esperits que canviaria l'orientació de la seva vida. En aquesta sessió, un esperit va assignar-li el pseudònim d'Allan Kardec, i l'encoratjà en la missió de donar a conèixer al món la nova doctrina.

El 1857 va escriure la seva obra capital: *El llibre dels esperits*. L'any següent fundava la *Revue spirite* (òrgan principal de comunicació del moviment espiritista que encara segueix publicant-se a França). Poc temps després, fundà a París la «Societat d'Estudis Espiritistes».

Tornant al nostre grup quintinenc de 1895, direm que ja existia, encara que no formalment, des d'almenys l'any 1880. D'aquesta data són els primers documents que hi fan referència i que provoquen l'alarma del rector Pau Rosell:

Muy Señor mío [adreçant-se al bisbe de Barcelona]: todas las diligencias y esperanzas han quedado frustradas. Después de las promesas del señor Alcalde, haciéndome esperar la respuesta de su resolución por espacio de tres horas y media, finalmente a la una y tres cuartos, ha enviado al Alguacil diciendo que después de varias dudas,

se ha resuelto enterrar el cadáver del niño fallecido en el cementerio no católico. Por el correo he mandado otra carta dándole los pormenores del entierro y que a pesar de todas las reclamaciones ha sido inútil poderle dar sepultura eclesiástica.

Lo que pongo en conocimiento de usted para que haga lo que juzgue más conveniente».

I allò més convenient, a judici del bisbe, fou presentar reclamació al governador civil, a més de recriminar la seva falta d'atenció en la resolució d'altres casos semblants:

[...] En el pueblo de San Quintín, donde el espiritismo está en boga, un padre que hace alarde de despreciar a la Iglesia, que esto es realmente lo que se pretende con el espiritismo, se empeñó en que había que enterrar como espiritista a un hijo suyo y no valieron para impedirlo las justas reclamaciones del Cura ni sus enérgicas protestas. El entierro se hizo como su padre quiso y con grande ostentación, como para darle en la cabeza al Párroco.

[...] El Párroco, desanimado al ver que no se le protege, y haciéndosele muy duro que sus feligreses así hagan burla de él, escribe diciendo resueltamente que lo releven de su cargo porque de esta manera no puede desempeñarlo».

El governador civil tornà a fer-se l'orni en l'assumpte, que, pel que es veu, fou gros. En el número onze, corresponent a l'agost del 1880, de la revista *La luz del porvenir* (òrgan oficial del moviment a Espanya), vam poder llegir:

Nos escriben de San Quintín de Mediona que el 15 de julio se verificó el entierro civil del un niño de 8 años y le acompañaron hasta el cementerio gran número de espiritistas, lo cual contrarió en alto grado al clero de San Quintín. Es muy conveniente que se verifiquen los actos trascendentes de la vida, sin el formalismo, puesto que la ley civil sanciona, y hace válidos sus derechos a los que se amparan bajo su protección legal.

Busquen las religiones aquellos que las necesiten; pero los libres-pensadores sigan la marcha del siglo de la bulla, que quiere libertad de conciencia, y el respeto a todas las escuelas filosóficas y religiosas.

El rector Pau Rosell, però, era home de brega, i un cop passat el seu lògic defalliment momentani, encara escriví una altra carta al bisbe, l'any 1882, en la qual, de passada, tornà a fer referència al

tema. En aquesta carta sol·licità permís del bisbat per poder-se fer càrrec dels rebuts del lloguer que ocasionaria l'establiment d'una escola per nenes de les «Hermanas Terciarias del Carmen». A més de suggerir la font de finançament d'aquests rebuts (ho pensava fer «con el producto de las sillas de esta Iglesia», referint-se al lloguer d'aquestes en diferents representacions), insinua la «conveniencia de la educación puramente cristiana considerando la gran necesidad que de tal enseñanza tiene la juventud de esta población tan minvada por las malas doctrinas...»

Els espiritistes van continuar, doncs, «la marcha del siglo de la bulla», fent la seva, de tal manera que l'historiador Jordi Ventura, en el llibre *Els heretges catalans*, afirma que el cementiri dels espiritistes era de bon tros més ampli i florit que el dels catòlics.

3) ELS ENTERRAMENTS / EL CAPÍTOL O LA LLUITA AMB EL PODER MUNICIPAL

3.1) Els enterraments

A mesura que la vida evolucionà en el terreny de les relacions socials, laborals, comercials i de les idees, ho féu també en el camp de les normes bàsiques de la higiene i la salut pública.

El cerimonial de la mort, en el XIX, havia variat poc, però, a la pràctica, i seguia considerant-se una exigència moral que els vius vetlessin els morts i procuressin retornar-los a la terra sense gaires presses. És d'imaginar, doncs, que aquestes llargues exposicions dels difunts al bell mig de les esglésies fossin causa d'inquietants atmosferes olfactives, susceptibles de fer-ne ressuscitar algun que altre.

A l'ensem del ritme de l'augment demogràfic, i per tant del necrològic, capelles i temples començaren a quedar obsolets per acollir els difunts, i les necròpolis es convertiren en perllongacions dels espais ocupats pels vius. En el cas de Sant Quintí, a les dues darreres dècades del passat segle, el cementiri cercà un lloc en el turó que acollia l'antiga capella de Sant Antoni, entre les pedres de la fortificació que els isabelins aixecaren durant la primera carlinada.

Del temps també del govern isabelí daten les primeres ordenances estatals un xic serioses respecte a les normes dels enterraments, les quals s'ampliaren el 1872.

És evident, però, que moltes comunitats seguien arrelades als costums ancestrals i feren cas omís a tal mena de reglamentacions. La parròquia de Sant Quintí no fou pas una excepció. L'alcalde constitucional del 1889, Joan Vidal, es veié en l'obligació de cridar a l'ordre el mossèn més d'una vegada, per practicar enterraments de cos present, fins que, fart d'avisos infructuosos, li imposà una multa de 10 pessetes. Se li concediren deu dies per fer-la efectiva, en paper de multes municipals, recordant-li que, de no pagar-la, s'utilitzaria la via de «apremio», a raó d'un 5% d'increment diari sobre l'import fins arribar a completar el doble de les 10 pessetes:

El Ayuntamiento de mi presidencia de acuerdo con la Junta de Sanidad y en méritos de una denuncia en la que manifiestan que se permite la permanencia dentro de la Iglesia de los cadáveres en estado de descomposición perjudicando a los fieles que en ella se encuentran con las fétidas y deletéreas emanaciones que despiden, en sesión de este día ha tenido a bien acordar que se oficie a usted, como por el presente duplicado, la prohibición, una vez más, de que se celebren en los templos funerales de cuerpo presente. Tengo el honor de verificarlo, recordándole el cumplimiento de lo que disponen las Reales Ordenanzas de 18 de junio y de 6 de agosto de 1867 y la últimamente publicada el 15 de febrero de 1872.

Malgrat el missatge diàfan que es desprèn de la missiva, sembla que hi va haver una confusió per part del mossèn. Aquest interpretà que el mòbil de la sanció fou haver dut a terme la cerimònia catòlica durant els funerals. Indignat per aquesta errònia conclusió, es negà a pagar la multa. L'Alcaldia tornà a matisar, de nou, quin era el motiu de l'afer: permetre la presència de cadàvers dins l'Església, i es reafirmà en l'objectiu de preservar la salut dels feligresos, aquest cop remuntant-se a la Reial Ordre del 28 d'agost del 1855 que versa també sobre la prohibició dels enterraments de cos present.

3.2) El capítol

Amb aquest nom es coneix a Sant Quintí, des de temps immemorials, un edifici annex a la rectoria. El nom el rep a conse-

qüència de l'extinció del Priorat el 1586 en favor del capítol de la Catedral de Barcelona.

Durant els darrers anys del segle XIX i fins gairebé la meitat del present, fou un tema de litigi entre la parròquia i l'Ajuntament.

Si hem de seguir la lògica desamortitzadora, l'edifici devia secularitzar-se entre els anys 1855 i 1868. Així i tot, en un document de l'any 1934, es diu que passà de nou a ser propietat de la mitra, o béns del Bisbat, l'any 1868.

En el «Registro de Edificios Solares» de l'any 1880, l'alcalde quintinenc Bartolomé Llobet inclou el Capítol en les propietats de la parròquia. En aquesta època, les dependències d'aquest edifici es feien servir per ensenyar el catecisme i com a lloc de lleure pels infants del poble. No sols aquest esmentat document donaria la raó als diferents rectors que defensaven el capítol com a part dels béns eclesiàstics. En un «Registro de los Bienes Inmuebles y Derechos Reales» (sense data a l'arxiu), que podríem situar entre 1892 i 1906, es cita el capítol com a propietat de la parròquia. Aquesta dependència, juntament amb la casa rectoral, sumen un valor de 6.000 pessetes.

La fal·lera del capítol, per part de l'Ajuntament, es repetí sistemàticament i incongruentment durant tota la segona meitat del segle XIX. Dic «sistemàticament» perquè existeixen documents adreçats als poders polítics, amb aquest tema, des del 1869, com a mínim.

La qualificació «incongruentment» ve donada pel següent: el motiu pel qual es demanava el capítol a les autoritats polítiques, era la intenció de fer-lo servir per a escoles. En realitat, però, per consentiment del rector. A l'abril del 1860, però, l'Ajuntament demanà al Govern Civil de Barcelona la supressió de dues escoles de les quatre que existien. L'argument era que hi anaven molt pocs alumnes i representaven una feixuga càrrega per al minvat pressupost municipal. Aleshores, hom es pregunta: si tenien excedent de locals, per què en volien un altre?

Pel maig del 1869 s'adreça una carta al ministre de Foment, demanant la concessió del local «Lo Capítulo». El ministre en qüestió no va dir mai més ni ase ni bèstia en l'assumpte.

L'any 1870, l'Ajuntament tornà a la càrrega, en aquesta ocasió trucant a les portes de la Junta Provincial de Instrucció Pública, per mirar d'aconseguir la supressió de dues escoles: la de pàrvuls i la de les nenes, perquè es consideraven del tot innecessàries. Altres raons que s'aportaren per justificar tal petició foren que l'ensenyament no era de gaire qualitat pels elevats costos de manutenció (700 duros anuals), i també que una població com Sant Quintí, de 462 veïns, tenia el mateix nombre d'escoles que Vilafranca, amb 1290.

Els anys 1871 i 1885 veieren nous intents infructuosos del Consistori per apropiar-se de l'edifici, com reflecteixen les cartes a la Diputació Provincial.

A les darreries del XIX es va pensar a donar un altre destí al capítol, vist que el tema de l'escola no prosperava en les altes instàncies. La idea era fer servir aquestes dependències per guardar la bomba d'aigua i altres estris necessaris per apagar focs.

Aquesta idea reeixí a mitges, perquè, si bé la bomba i els altres artefactes van anar a reposar al capítol, també és cert que ho feren pagant un religiós (mai millor dit) lloguer a la parròquia, de deu pessetes anuals.

Entrat el segle actual, concretament el 1912, tornà a haver-hi un «rissorgimento» de la dèria pel capítol per part d'algun alcalde. L'assumpte acabà, definitivament, el 1945 en una carta del rector a l'alcalde cominant-lo «en la mayor brevedad posible» a desallotjar endergues i andròmines emmagatzemades al local. A partir d'aquella data, el capítol es tornà a utilitzar «para dar doctrina cristiana a los niños y niñas de la villa». A l'hort de la rectoria piulaven els pardals i entre les velles parets del capítol dringaren les veuetes dels infants.

EL SENTIT FINAL

És evident que el pretensió treball de desmitificar el tòpic del poder de l'Església espanyola al XIX ha quedat gairebé a les beceroles. La limitació física d'aquesta ponència i la mateixa ambició d'aquest historiador d'explicar molt, amb perill de dir poc, n'han estat els culpables.

Però més que les dades, els noms propis o les situacions concretes, el que hom voldria haver traspassat amb aquest treball, és l'entusiasme cap a tots aquells que, furgant pels arxius i remenant les memòries, donen a conèixer, en petits reflexos penedesencs, la totalitat de la nostra història.

BIBLIOGRAFIA I FONTS EMPRADES

Privilegio, persecución y profecía. La Iglesia Católica en España (1875-1975).
Lannon, Francia.

Espiritismo. VON ALTEN, Franz.

La lògia Lealtad: un exemple de maçoneria catalana. Sánchez Pere.

Constituciones y períodos constituyentes en España (1808-1936). SOLÉ TURÀ, Jordi
/ AJA, Eliseo.

Els heretges catalans. VENTURA, Jordi.

La luz del Porvenir (revista, núms. corresponents als anys 1880 al 1885).

Arxiu Diocesà de Barcelona.

Arxiu de la Catedral de Barcelona.

Arxiu Històric de la Ciutat.

Arxiu Comarcal (Vilafranca del Penedès).